

ARKADIUSZ KAŻMIERCZAK

Wydział Nauk o Wychowaniu

Uniwersytetu Łódzkiego

**WOKÓŁ MYŚLI PEDAGOGICZNEJ BARONA PIERRE’A DE
COUBERTIN
AROUND THE PEDAGOGICAL IDEA OF BARON PIERRE DE
COUBERTIN**

Opublikowano (Published); A. Kaźmierczak, Wokół myśli pedagogicznej barona Pierre’a de Coubertin, [w:] Sport w kulturze zdrowia, czasu wolnego i edukacji olimpijskiej w 150 – lecie urodzin Pierre’a de Coubertin, (red.) J. Nowocień, K. Zuchora, AWF , Warszawa 2013, s. 408 – 415.

Abstract

This publication is a brief synthesis of the pedagogical activity of Baron Pierre de Coubertin, a French humanist reformer whose ideas about the upbringing and education of children and young people seem to be still valid and original. The reform of the education system, the quest for inclusion in the school curriculum physical education, moral and civil life is the main task of his pedagogical activity. Inspired by the educational methods of Thomas Arnold he recognizes that young people need in the process of upbringing the freedom of choice, creativity in action and the ability to use a variety of sporting activities at school and during their free time. He was convinced that sports activity not only improves a physical ability, but has also a positive effect on mental strength and moral education of the young generation. Pierre de Coubertin almost to the last years of his life with an innate enthusiasm and commitment to teaching presents his views in the press, books and public lectures, constantly stressing the importance of sporting activities in the development and shaping of the personality of children and the youth.

O Sporcie, tyś jest Radością! Na zew twój ciało rozkwita weselem, oczy się śmieją i krew szybciej krąży. Myśli się stają czystsze i jaśniejsze. Pierzchają troski udręczonych smutkiem, a pełni życia kosztują szczęśliwi

(Oda do sportu, Pierre de Coubertin)

Pierre de Coubertin (1863-1937)

Baron Pierre de Coubertin ożywił ideę olimpizmu, która niemal przez piętnaście wieków była nieobecna w historii rozwoju ludzkości. Igrzyska Olimpijskie, które w starożytności odbywały się w greckiej Olimpii, od ponad stu lat zostały otwarte dla wszystkich narodów świata i do dnia dzisiejszego uważane są nie tylko za wiodące wydarzenie sportowe, ale są także międzynarodowym świętem młodości i pokoju. Twórcę nowożytnego ruchu olimpijskiego K.Zuchora [2001, s.5] określa jako „... myśliciela, obywatela świata, apostoła religii sportu, humanistę i poetę, a jednocześnie działacza i pedagoga, wizjonera i człowieka praktycznego, który zmienił obraz i dzieje nowożytnego świata”. Natomiast J.Durry [1996, s. 9] opisuje Pierre’a de Coubertin jako człowieka „...niewielkiej postury, o żywych oczach, wysokiej tonacji głosu (słyszanej w nagraniach radiowych), miłym uśmiechu i dużych wąsach. Był idealistą, któremu bardzo wiele pomysłów udało się zamienić w czyn”. Pierre de Coubertin – w charakterystyce D.Millera [2012, s.32] jest – „... raczej pedagogiem niż sportowcem, nie politykiem, lecz socjologiem – amatorem, bardziej filozofem niż nauczycielem. A przede wszystkim był moralnym przywódcą, liberałem o dużym wyczuciu historii i z wizją przyszłości, kontrowersyjną, gdyż wykraczającą poza współczesne mu czasy...”. Warto podkreślić, że w

nominacyjnym wniosku do pokojowej nagrody Nobla w roku 1936, Pierre de Coubertin jest przedstawiony jako francuski pedagog (wychowania fizyczne), wyróżniony za pracę na rzecz utrzymania pokoju na świecie poprzez ożywienie i organizowanie międzynarodowych Igrzysk Olimpijskich dla sportowców amatorów w 1894 roku [www.nobelprize.org/nomination/peace/].

Urodził się 01 stycznia 1863 roku w Paryżu w rodzinie zamożnych francuskich arystokratów, wywodzących się z włoskiego rodu Fredych. Jego ojcem był Charles Fredy de Coubertin, malarz tematów religijnych, historycznych i patriotycznych, zwolennik monarchii i tronu, natomiast matka Marie Marcelle z domu Gigault de Crisenoy odznaczała się znacznym przywiązaniem do wartości religijnych oraz tradycji narodowych. Miał beztrioskie dzieciństwo, które w atmosferze stałej stymulacji i rozrywki spędzał w Paryżu i zamku Mirville w Normandii. Pierre de Coubertin w latach 1874-1881 uzyskał klasyczne wykształcenie w jezuickim liceum św. Ignacego. W roku 1885 kończy studia w Szkole Nauk Politycznych, kontynuując dalszą edukację – bez powodzenia – na studiach prawniczych oraz uznanej w środowisku arystokracji francuskiej Akademii Wojskowej Saint-Cyr. Droga życiowa de Coubertina była jego indywidualnym wyborem. Wbrew oczekiwaniom rodziny zrezygnował z kariery wojskowej, również nie skorzystał z możliwości wykazania się w zawodzie dyplomaty i duchownego. W wieku dwudziestu czterech lat postanawia promować szeroki ruch reformy edukacji, z szczególnym uwzględnieniem aktywności sportowej, uznając sport nie tylko za środek hartowania ciała, ale przede wszystkim za uniwersalną metodę wychowania młodego pokolenia. Działalność pedagogiczna Pierre'a de Coubertina dotyczy okresu w którym znaczną uwagę poświęca się rozlicznym dyskusjom i sporom dotyczącym zagadnień reformy francuskiego systemu szkolnictwa, a jego poglądy na wychowanie dzieci i młodzieży pozostaną w ścisłym związku z ideą wskrzeszenia igrzysk olimpijskich.

Coubertin w wieku ośmiu lat był świadkiem klęski ojczyzny w wojnie francusko-pruskiej (1870-1871), której skutkiem była wypłata państwu pruskiemu rekompensaty, zniesienie monarchii i ustanowienie kolejnej republiki oraz utrata bogatych, granicznych krain Alzacji i Lotaryngii. Był przekonany, że klęska pod Sedanem nie była wynikiem braku umiejętności wojskowych Napoleona III, ale wynikała ze niskiego poziomu kondycji fizycznej narodu francuskiego. W gruntownej przebudowie systemu oświaty widział rozwiązanie wielu problemów Francji pogrążonej w kryzysie społecznym, ekonomicznym i politycznym „... interesuje go wszystko co wiąże się z systemem kształcenia i wychowania. Udziela się słowem i czynem. Jest obecny wszędzie tam, gdzie podejmowane są sprawy młodego pokolenia...”[Młodzikowski, 1987, s.3].

Zapewne inspiracją do podjęcia działań w obszarze pedagogiki były własne doświadczenia szkolne oraz obserwacja oryginalnych metod kształcenia i wychowania angielskiego i amerykańskiego systemu oświaty. Własnej edukacji szkolnej Pierre de Coubertin nie wspominał pozytywnie, R.Wroczyński [1964, s. 12] pisze, że „... *razila go skostniała rutyna liceum francuskiego poprzedzającego okres reform Jules Ferry’ego, intelektualizm, encyklopedyzm, przeładowanie programów materiałem pamięciowym.* Krytykował konserwatywne metody nauczania i wychowania szkół jezuickich, w których obok surowej dyscypliny dominowały religia i literatura klasyczna nad swobodą wychowania i naukami społecznymi [Loland 1995]. Wskazywał, że istniejący system oświaty nie jest w stanie zapewnić młodemu pokoleniu niezbędnej wiedzy i umiejętności w zderzeniu z wyzwaniem społecznymi i politycznymi współczesnego świata. Za istotną wadę obowiązującego systemu kształcenia i wychowania uważał nadmierne obciążenie programów nauczania treściami nieistotnymi, werbalnymi, przyswajanymi wyłącznie za pomocą metody pamięciowej „...*raził go schematyzm i nuda szkolna oraz jednostronna troska o intelektualny rozwój ucznia. Przez wykształcenie rozumiał Coubertin znacznie więcej niż rozwój intelektualny*” [Wroczyński 1964, s.16]. W świetle powyższych przesłanek - w swojej działalności publicystycznej - nieustannie nawołuje do radykalnej zmiany systemu oświaty wyraźnie podkreślając, że żadna polityczna, ekonomiczna lub społeczna reforma nie może przynieść oczekiwanych efektów, bez uprzedniej reformy pedagogiki. Był przekonany, że aktywności fizyczna i sport podnoszą nie tylko zdrowie fizyczne, ale mają korzystny wpływ na siły psychiczne i kształtowanie osobowości wychowanków. Ponadto inspirują każdego do dążenia ku pełnej doskonałości, są katalizatorem aktywnego uczestniczenia w wszelkich przejawach życia społecznego. W sporcie widział „arenę” przyjaznych kontaktów międzyludzkich oraz źródło edukacji moralnej i obywatelskiej młodego pokolenia. W artykule „Przeciążenie” (Le surmenage) wydanym w sierpniu 1887 roku w czasopiśmie „Le Français” pisze;

„... *prawdziwym antidotum na przeciążenie , a raczej na przypisywane mu skutki, jest nie ograniczenie programu i zwolnienie jego tempa, lecz wprowadzenie sportu jako przeciwwagi do zmęczenia umysłu. To właśnie sport może przywrócić zachwianą równowagę. Powinien on też zająć poczesne miejsce w systemie edukacji; przyjmijmy go, a wkrótce docenimy wszelkie płynące zeń korzyści. Korzyści fizyczne to zdrowie i tężyzna oraz rześka starość; korzyści moralne to ukojenie zmysłów i wyobraźni, uspokojenie nerwów; korzyści społeczne to zaszczepienie w społeczeństwie dziecięcym przepisów rządzących światem dorosłych...*” [Coubertin 1887].

Zasadnicza myśl Coubertena w sprawie edukacji skupiała się na szkole średniej, której elitarny charakter aprobował bez zastrzeżeń. Szkołę średnią i studia uniwersyteckie uznawał za najważniejsze ogniwo w systemie edukacji, wyznaczając im funkcje kształcenia przyszłej elity intelektualnej państwa. Warto wspomnieć, że do nielicznej grupy osób, które miały znaczący wpływ na poglądy i działania Pierre'a de Coubertena w kwestii wychowania i propagowania nowego modelu oświaty należy zaliczyć; Hippolyte Taire, który wzmocnił zainteresowanie młodego barona angielską kulturą, polityką i oświatą; Frederica Le Play, konserwatywnego reformatora społecznego, który wzbudził u Coubertena zainteresowanie reformą oświaty i włączenia się do działań na rzecz pokoju społecznego; Jules Simona, republikańskiego polityka, ministra edukacji publicznej, wspierał działania młodego barona na polu pozaszkolnego wychowania fizycznego; Pere Didon, ksiądz dominikanina, propagującego ideę kształtowania osobowości wychowanków poprzez aktywność fizyczną, nawołującego do rywalizacji w sportowym duchu „*citius, altius, fortius*”.

Pierre de Coubertin oczarowany młodzieńczą lekturą „*Tom Brown's School Days*” (Lata szkolne Toma Browna) autorstwa jednego z absolwentów szkoły w Rugby Thomasa Hughesa, w latach 1883-1887 odbył kilka podróży do Anglii, podczas których zapoznał się z oryginalnym systemem kształcenia i wychowania szkoły angielskiej. W największym stopniu zainteresowała i wzbudziła niemały podziw reforma szkolna Thomasa Arnolda, który dostrzegł ważną rolę aktywności sportowej, a w szczególności gier zespołowych w kształtowaniu charakteru młodzieży oraz eliminowaniu zachowań agresywnych. System wychowania Arnolda propagował prosportowy model w procesie wychowania i kształcenia, kładąc szczególny akcent na rozwój indywidualnych zdolności wychowanka, jego samodzielności i kreatywności w działaniu oraz możliwości wykorzystania różnorodnych form aktywności fizycznej w szkole i w czasie wolnym. W książce „*Edukacja w Anglii*” potwierdza swoją fascynację systemem oświaty tego kraju podkreślając autonomię i swobodę młodzieży w wyborze i realizacji określonej aktywności i gier sportowych „... *niech sami sobie dają rade jak potrafią, niech się tu uczą poznawać życie praktycznie, odróżniać tradycje od nowości, przeplatać wzajemną pomoc ze współzawodnictwem*”[Coubertin 1988]. Przekonanie o doskonałości edukacyjnych i wychowawczych walorach anglosaskiego systemu sportowego zostało utrwalane podczas podróży Coubertina do Stanów Zjednoczonych w roku 1889 roku. Jako przedstawiciel francuskiego szkolnictwa wyższego wizytuje między innymi uniwersytety Harvard, Cornell i Prienceton w celu zapoznania się z organizacją i działalnością zrzeszeń sportowych. Doświadczenia wyniesione z podróży do Anglii i Ameryki Północnej utwierdziły Coubertina w przekonaniu o konieczności kontynuacji gruntownych reform i zaszczepienia

wzorów anglo-amerykańskich na grunt edukacji i wychowania młodzieży francuskiej. Własne refleksje, doświadczenie pedagogiczne oraz obserwacje różnych systemów wychowawczych, motywują Coubertina do włączenia się w nurt dyskusji i polemik na temat reformowania ustroju szkolnego i wprowadzania nowych metod wychowawczych. Pierre de Coubertin niemal do ostatnich lat swojego życia z wrodzonym entuzjazmem i zaangażowaniem swoje poglądy dotyczące wychowania i edukacji dzieci i młodzieży prezentuje na łamach prasy, pozycjach zwartych oraz wykładach publicznych, nieustannie podkreślając znaczenie aktywności sportowej w procesie wychowania i kształtowania osobowości młodego pokolenia. Z bogatego dorobku pisarskiego Pierre'a de Coubertina można wskazać kilka pozycji książkowych, które są dowodem – w wielu pozycjach nadal aktualnej – jego myśli pedagogicznej [Muller 1991; www.fr.wikipedia.org/wiki/Pierre_de_Coubertin];

- ✓ Pierre de Coubertin, *Edukacja w Anglii* (*L'éducation en Angleterre*), Paris, Hachette, 1888, (327 stron),
- ✓ Pierre de Coubertin, *Edukacja angielska we Francji* (*L'éducation anglaise en France*) Paryż, Hachette, 1989, (207 stron),
- ✓ Pierre de Coubertin, *Uniwersytety transatlantyckie* (Universités transatlantiques), Paryż, Hachette, 1890, (381 stron),
- ✓ Pierre de Coubertin, *Uwagi o wychowaniu publicznym* (*Notes sur l'Education publique*) , Paryż, Hachette, 1901 (320 stron) – wg. R.Wroczyńskiego (1962 s.14) w tej pozycji Coubertin przedstawił wszystkie aktualne we Francji problemy oświaty i wychowania. Rozdziały zawarte w tej książce dotyczą takich zagadnień jak; państwo i rodzina, nauczanie początkowe, kryzys szkoły średniej, analiza i synteza w strukturze programu nauczania, wykształcenie rzeczowe i językowe, sport i wychowania fizyczne, wychowanie społeczne, wychowanie moralne, uniwersytet współczesny, wychowanie kobiet, sztuka i wychowanie.
- ✓ Pierre de Coubertin, *Edukacja młodzieży w XX wieku: I. Wychowanie fizyczne. Gimnastyka użytkowa: ratownictwo, obrona, lokomocja* (*L'éducation des adolescents au xxe siècle : I. Éducation physique La Gymnastique utilitaire : sauvetage, défense, locomotion*), Paryż, Félix Alcan, 1905, (154 strony),
- ✓ Pierre de Coubertin, *Edukacja młodzieży XX wieku: II. Edukacja intelektualna. Analiza uniwersalna* (L'éducation des adolescents au xxe siècle: II.Éducation intellectuelle. L'analyse universelle), Paryż, Felix Alcan , 1906, (155 stron),
- ✓ Pierre de Coubertin, *Pedagogika sportu* (*Pédagogie sportive*), J. Vrin , 1922, (154 strony),

- ✓ Pierre de Coubertin, *Kampania od 21 lat (1887-1909)*, (*Une campagne de 21 ans (1887-1909)*), Paryż, Librairie Physical Education, 1909, (220 stron),
- ✓ Pierre de Coubertin, *Olimpijskie wspomnienia* (*Mémoires olympiques*), Lozanna, Bureau International de Pedagogie Sportive. 1932, (218 stron),
- ✓ Pierre de Coubertin, *Antologia (Anthologie)*, Paryż, Paul Roubaud, 1933, (184 stron).

Jego twórczość pisarska jako całość, zawiera około 16000 drukowanych stron, zawierających 34 książki, 57 broszur i około 1224 publikacji spośród których wiele zostało przetłumaczonych na język angielski, niemiecki, hiszpański, holenderski lub węgierski [www.fr.wikipedia.org/wiki/Pierre_de_Coubertin]. Jego prace odnosiły się przede wszystkim do zagadnień związanych z olimpizmem, pedagogiką sportową, pedagogiką ogólną i reformą kształcenia i wychowania, historią współczesną oraz polityką międzynarodową i socjologią.

Istotnym dowodem, że problematyka wychowania młodego pokolenia zajmowała naczelne miejsce w myślach i działaniach Pierre'a de Coubertina jest jego bogata działalność społeczna w obszarze edukacji i wychowania [Młodzikowski 1964, s.573]. W roku 1906 założył i osobiście przewodniczył Stowarzyszeniu Reformy Wychowania (L'Association pour la reforme de l'éducation), w 1910 roku był współtwórcą Ligi Wychowania Narodowego (Ligue d'éducation Nationale), w roku 1925 założył Powszechną Unię Pedagogiczną (Union Pédagogique Universelle), następnie w roku 1928 przekształconą w Międzynarodowe Biuro Pedagogiki Sportowej (Bureau International de Pedagogie Sportive).

Jak wcześniej wspomniano działalność pedagogiczna Pierre de Coubertina była ściśle związana z ideą wskrzeszenia igrzysk olimpijskich. Poza wspomnianymi przesłankami kluczowym punktem wyjścia dla założyciela ruchu olimpijskiego była starożytna filozofia grecka, którą francuski arystokrata, pedagog i reformator systemu oświaty próbował dostosować do kulturowych, wychowawczych i politycznych uwarunkowań społeczeństwa przełomu XIX i XX wieku. Przeświadczony, że sport olimpijski może doskonalić człowieka w wymiarze cielesnym i duchowym nawiązywał do antycznego ideału wychowawczego „kalos kai agathos”, czyli piękny fizycznie i duchowo. Antyczne ideały stanowiące istotę jego olimpizmu były głoszone w wielu publikacjach, przemówieniach czy też konferencjach. W przemówieniu wygłoszonym na spotkaniu towarzystwa „Parnas” w Atenach mówił „... *trzeba jednak pamiętać o lekcji, jaką daje nam starożytność. Możemy przecież uniknąć niebezpieczeństw, przed którymi przestrzegają nas nasi przodkowie. Sport współczesny jest bogatszy, zarazem uboższy do sportu starożytnego. „.... A jest uboższy o podstawy filozoficzne, o wzniosłe cele, o całą atmosferę religijno-patriotyczną, która przepajała dawne uroczystości młodzieżowe...*”[Coubertin 1895]. W propagowaniu olimpijskiej rywalizacji dowodził, że

kształtując silną wolę, szlachetne zachowania, szacunek dla przeciwnika, dobrowolną rezygnację z nieuczciwych sposobów wygrywania sport może być środkiem wychowania moralnego, wolicjonalnego, intelektualnego i społecznego. Był przekonany o znaczącej – kulturotwórczej, społecznej i wychowawczej - funkcji sportu w kształtowaniu osobowości każdego człowieka. Pierre de Coubertin jako twórca ideowych podstaw nowoczesnego olimpizmu zakładał budowę lepszego świata ponad przesądami rasowymi czy politycznymi, mając świadomość, że nowa idea może stanowić pomost porozumienia między kontynentami, państwami i narodami świata „*Wszystkie narody – Wszystkie sporty*” („*All nations – All games*”). Rozumiał jak nikt inny, że idea olimpizmu nawiązuje do nurtu światopoglądu humanistycznego, tworząc fundament dla kultury fizycznej i sportu, nadając im wysokie miejsce w hierarchii społecznej [Żukowska, Żukowski 2003]. W ujęciu twórcy nowej filozofii, olimpizm jest skierowany do wszystkich osób bez względu na wiek, zawód, rasę, narodowość lub wyznanie, a jego swoistą cechą jest udział wszystkich ludzi dobrej woli, zaangażowanych w rozwój na rzecz pokoju i porozumienia międzynarodowego „...*zdrowa demokracja oraz właściwie pojęty pokojowy internacjonalizm będą przenikać na odbudowany stadion, aby służyć tam pielęgnowaniu kultu honoru i bezinteresowności, który w parze z dziełem rozwoju fizycznego umożliwi atletyce prowadzenie dzieła rozwoju moralnego i społecznego pokoju. Oto dlaczego pożądane jest, aby wskrzeszone igrzyska stwarzały młodzieży w czteroletnim rytmie sposobność do radosnych i braterskich spotkań kładących z wolna kres utrzymującej się u poszczególnych narodów ignorancji, która ożywia uczucia nienawiści, nawarstwia nieporozumienia i pcha bieg wydarzeń na drogę barbarzyńskiej i bezlitosnej walki* „[Coubertin 1895].

Zapewne poglądy i działalność pedagogiczna Pierre’a de Coubertina stały się tłem w porównaniu z jego ponadczasową i internacjonalistyczną ideą ożywienia starożytnych tradycji olimpijskich. Tym nie mniej myśli i dążenia reformatorskie Coubertina w sferze kształcenia i wychowania miały nie tylko istotny wpływ na ideologię i działalność olimpijską, ale w postaci „pedagogiki sportu” i „pedagogiki pokoju” wpisały się na stałe do nurtu współczesnej myśli pedagogicznej.

Piśmiennictwo;

- 1) Coubertin P. (1887) Przeciężenie (Le surmenage). Le Francais. Tłum. A.Sulisz.(1981) Kultura fizyczna 6: 24-26.

- 2) Coubertin P. (1888) Edukacja w Anglii (L'éducation en Angleterre). Hachette, Paris.
- 3) Coubertin P. (1895) Atletyka w nowoczesnym świecie a igrzyska olimpijskie (L' Athlétisme dans le monde et les Jeux Olympiques). Bulletin du Comité International des Jeux Olympiques, Janvier. Tłum. A.Sulisz (1987) Kultura fizyczna 7-8: 3-4.
- 4) Daszkiewicz T., Zuchora K. (2001) Pierre de Coubertin. Etiudy olimpijskie o nadziei i pięknie. Heliodor, Warszawa.
- 5) Durry J. (1996) Pierre de Coubertin the visionary. Comité Français Pierre de Coubertin, Paris.
- 6) http://www.fr.wikipedia.org/wiki/Pierre_de_Coubertin [dostęp; sierpień 2013]
- 7) Loland S. (1995) Coubertin's Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas. The International Journal of Olympic Studies, Volume IV: 49-78.
- 8) Miller D. (2012) Historia Igrzysk Olimpijskich i MKOL, Rebis, Warszawa.
- 9) Młodzikowski G. (1964) Geneza Coubertenowskiej myśli pedagogicznej neoolimpizmu, Kultura fizyczna 10; 573-581.
- 10) Młodzikowski G. (1987) Non omnis moriar. W pięćdziesiątą rocznicę śmierci Pierre'a de Coubertina. Kultura fizyczna 7-8: 1-2.
- 11) Młodzikowski G. (1994) Pierre de Coubertin. Przemówienia. Pisma różne i listy. Biblioteka PTNKF, Warszawa.
- 12) Muller N. (1991) Bibliography Pierre de Coubertin. Books. CIPC, Lozanna.
- 13) Nominacja do Pokojowej Nagrody Nobla (1901-1956), <http://www.nobelprize.org/nomination/peace/> [dostęp; sierpień 2013]
- 14) Wroczyński R. (1964) Pierre de Coubertina poglądy na szkołę i rolę sztuki w wychowaniu, Wychowanie Fizyczne i Sport 3: 11-17.
- 15) Żukowska Z., Żukowski R. (2003) Fair play i olimpizm w systemie edukacji młodzieży w Polsce. Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne 11:3-8.